

English version

Postoj studentů sociální pedagogiky k homoparentálním rodinám

Pavel Doulík¹

Jiří Škoda²

Barbora Čechová³

Zuzana Procházková⁴

Abstrakt: Studie je věnována výzkumu postoje studentů bakalářského a navazujícího magisterského studia studijního programu sociální pedagogiky z Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, z Ostravské univerzity v Ostravě a Masarykovy univerzity v Brně (N = 107) k problematice homoparentálních rodin a v širší souvislosti k homosexualitě jako takové. Dále se věnujeme také pohledu studentů na to, jak je problematika homoparentálních rodin reflektována ve vzdělávacím obsahu předmětů jejich studijního plánu. Byl použit dostupný typ výběru výzkumného vzorku. Jako výzkumný nástroj byl použit autorský dotazník konstruovaný na principu Likertových škál. V dotazníku jsou položky zaměřené na zjišťování postojů k manželství homosexuálů, příčinám homosexuality, výchově dětí homoparentálními rodiči a dále pak prostoru, který je tomuto tématu věnován při vysokoškolské přípravě budoucích sociálních pedagogů. Získaná data byla zpracována pomocí deskriptivních metod statistické analýzy a dále analyzována. Ze závěrů vyplývá, že významná většina respondentů je pro to, aby se homosexuálním párům dostávalo stejných práv jako párům heterosexuálním, a to včetně možnosti uzavřít manželství. Dále se ukazuje kladný postoj většiny respondentů v otázce přirozenosti toho, aby homosexuální páry vychovávaly děti. Z odpovědí můžeme usuzovat, že dotazovaní studenti berou homosexualitu za stejně přirozenou jako heterosexualitu a jejich postoje jsou převážně pozitivní.

Klíčová slova: sociální pedagogika, postoje, homosexualita, homoparentální rodina, manželství homosexuálů, výchova dětí

Kontakt

^{1,2,3,4} Univerzita J. E. Purkyně
v Ústí nad Labem
Pedagogická fakulta
České mládeže 8
400 96 Ústí nad Labem
Česká republika

✉ Correspondence:
pavel.doulik@ujep.cz

Copyright © 2024 by the author
and publisher, TBU in Zlín.
This work is licensed under the
Creative Commons Attribution
International License (CC BY).

Attitude of social pedagogy students towards homoparental families

Abstract: The paper is focused on the research of the attitude of the students of the Bachelor's and Master's degree programmes in social pedagogy from the J. E. Purkyně University in Ústí nad Labem, University of Ostrava and Masaryk University in Brno (N = 107) towards the issue of homoparental families and in a broader context towards homosexuality as such. Furthermore, we also focus on the students' perspective on how the issue of homoparental families is reflected in the educational content of the subjects in their curriculum. An accessible type of research sampling was used. The author's questionnaire constructed on the principle of Likert scales was used as a research instrument.

The questionnaire includes items aimed at identifying attitudes towards gay marriage, the causes of homosexuality, the upbringing of children by homoparental parents, and the space devoted to this topic in the university training of future social educators. The data obtained were processed using descriptive methods of statistical analysis and further analyzed. The findings show that a significant majority of the respondents are in favour of homosexual couples receiving the same rights as heterosexual couples, including the possibility of marriage. Furthermore, the majority of respondents appear to be in favour of the naturalness of homosexual couples raising children. From the answers we can conclude that the students interviewed consider homosexuality as natural as heterosexuality and their attitudes are mostly positive.

Keywords: social pedagogy, attitudes, homosexuality, homosexual family, gay marriage, child education

1 Úvod

Téma homosexuality a homoparentálních rodin je společensky velice aktuálním tématem, které výrazně rezonuje v odborné i laické veřejnosti a má i své významné politické konsekvence. Zatímco postoje společnosti k homosexualitě jako takové se za poslední dvě desetiletí zlepšily (srov. Webb et al., 2020), postoje ke stejnopohlavním rodinám, a zejména možnosti těchto rodin adoptovat děti, jsou stále dosti negativní a opředeny řadou přetrvávajících předsudků (Webb et al., 2017). Pokud jde o legislativní ukotvení problematiky stejnopohlavních párů v České republice, začal od 1. července 2006 platit zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů (Zákon č. 115/2006 Sb., 2024). Hlavní rozdíl mezi registrovaným partnerstvím a manželstvím je např. fakt, že stejnopohlavním párům nevzniká po registraci ani právo na společné příjmení, registrací nevzniká příbuzenský vztah s rodinou partnera, nevzniká ani společné jmění a partneři jsou pouhými spoluvlastníky. Partner nemá právo na vdovský a vdovecký důchod po úmrtí svého druha. Nevznikají ani práva a povinnosti k biologickému dítěti druhého partnera, a nebiologický rodič tak nemůže vyžadovat informace o zdravotním stavu dítěte, zastupovat ho ve škole a nemá vůči dítěti ani vyživovací povinnost. Z pohledu dítěte jednoho z páru je také problematické, že nemá nárok na sirotčí důchod od nebiologického rodiče, nedědí po něm a při rozpadu registrovaného partnerství po něm nemůže vyžadovat výživné či pravidelný kontakt.

Většinu těchto diskriminačních prvků odstranila novela občanského zákoníku č. 123/2024 Sb. (2024), která začne platit od 1. 1. 2025. Avšak ani v této novele není svazek osob stejného pohlaví označován jako manželství, ale jako partnerství. Z hlediska homoparentálních rodin přetrvává problém osvojení dítěte stejnopohlavními páry. Zmiňovaná novela občanského zákoníku jim nadále nepovoluje adopce dětí, zároveň však umožňuje takzvané přiosvojení, tedy osvojení dítěte, jehož biologickým rodičem je jeden z partnerů. Tyto uvedené prvky začleněné do adoptivní legislativy pro páry stejného pohlaví svědčí o možných přetrvávajících předsudcích vůči sexuálním menšinám ze strany některých zákonodárců. Podle teorie sociálních rolí jsou předpoklady týkající se genderových rolí významné při určování postojů k rodičovství osob stejného pohlaví. Konkrétně se předpokládá, že genderové role mají přímý dopad na děti a utvářejí i jejich sexualitu. Ve společnosti proto přetrvává přesvědčení, že děti potřebují matku a otce, kteří vykonávají tradiční genderové role, aby se mohly sociálně a psychologicky rozvíjet (Rowlands & Lee, 2006). Řada výzkumů (viz dále v textu) však ukazuje, že mezi dětmi z homoparentálních a heteroparentálních rodin nejsou žádné výrazné rozdíly v jejich chování a prožívání ani v utváření genderových rolí.

V následujícím textu jsou představeny výsledky výzkumné studie zaměřené na deskripci postojů studentů studijního programu sociální pedagogika k homoparentálním rodinám a výuce tohoto tématu na vybraných vysokých školách. Vzhledem k tomu, že sociální pedagogika patří k tzv. pomáhajícím profesím, musí mít studenti tohoto programu znalosti o problémech a výzvách, které gayové a lesbické ženy zažívají, a znát své vlastní postoje k homosexualitě. Mezi samotnými studenty jsou však dnes již běžní i zástupci LGBT+ komunity, kteří se v dané problematice snaží orientovat, a toto povědomí se tak čím dál tím více rozšiřuje i mezi heterosexuální většinu. Tedy dřívější předsudky, ve společnosti tak časté, se tím do značné míry utlumují. Je třeba si uvědomit, že heterosexuálnost stále obsahuje určitá privilegia ve srovnání s homosexuální populací. Proto je velmi důležitá i pozornost, která se výuce těchto témat věnuje v rámci pregraduální přípravy pedagogických pracovníků zejména s ohledem na zajištění rovných příležitostí osob nezávisle na jejich sexuální orientaci.

2 Základní teoretické vymezení problematiky homoparentality

Ačkoli je současná doba charakteristická postupnou změnou postoje k tradiční rodině, stále převažuje pohled na rodinu jako na soužití muže s ženou a jejich dětí. Na tradiční rodinu je přitom nahlíženo ze dvou odlišných hledisek. Jedno pojetí tradiční rodiny se opírá o daný historický nebo přesněji kulturně historický kontext společnosti, ve které tradiční rodina existovala a byla definována. Ciprová (2007) uvádí příklad rasově smíšených manželství, která dnes již vnímáme jako tradiční rodinu, což bylo v dřívějších dobách nemyslitelné. Druhé pojetí tradiční rodiny vychází z toho, že takováto rodina musí splňovat určité znaky, které se obvykle odvozují od funkcí rodiny (Špičáková, 2011). Oproti vymezení tradičních rodin se současné rodiny vyznačují velkým množstvím alternativ, které se od tradičního modelu liší. Může se jednat o děti žijící s jedním rodičem, nesezdaná nebo bezdětná soužití. Mezi tyto alternativy můžeme zařadit také rodiny, v nichž jsou rodiče homosexuálně orientovaní.

Pro rodiny, které jsou tvořeny gayi či lesbickými ženami, existuje široká škála variant jejich označení. Můžeme je najít pod pojmy homosexuální rodiny, stejnopohlavní rodiny či gay/lesbické rodiny. Proti zmíněným termínům ale hovoří fakt, že jsou tyto rodiny primárně posuzovány podle sexuální orientace rodičů, a není tak brána v potaz sexuální orientace dětí, které v rodinách vyrůstají. Sexuální orientaci neurčuje rodina, nýbrž její jednotliví členové, proto je pro pojmenování těchto rodin neadekvátnější výraz homoparentální rodina.

Slovo homoparentalita se poprvé objevuje v druhé polovině 90. let 20. století, kdy jej užívali francouzští aktivisté, v originálním znění homoparentalité. Záměrem aktivistů bylo poukázat na specifickou kvalitu tohoto rodinného modelu (Polášková, 2009, s. 29–30).

Výzkumy, které byly v oblasti homoparentality realizovány od 70. let 20. století, s sebou přinesly i posun v teoretickém uchopení této problematiky. Odborné diskuse se od převažujícího medicínského zaměření a zkoumání možných negativních dopadů homoparentálního rodičovství na děti vyrůstající v takových rodinách, který studie nepotvrdily, nebo přímo vyvrátily, posouvají stále více do oblasti sociologické (Nešporová, 2021). Zaměřují se spíše na rovinu zkušeností jednotlivých členů těchto rodin, často ovlivněných legislativním rámcem státu, ve kterém takové rodiny žijí (Boele-Woelki & Fuchs, 2017). Ten je totiž pro jejich fungování i přijímání většinovou společností často zásadní a mezi jednotlivými státy se značně liší (Mendos et al., 2020). Zmíněný medicínský přístup, který je v dnešní době považován již za překonaný, avšak stále rezonující v některých konzervativněji orientovaných státech (např. Polsko), vyjadřuje obavy týkající se zdravého psychosociálního a psychosexuálního vývoje dítěte a jeho genderové identity. Obavy o negativní vliv stejnopohlavních rodičů na vývoj dítěte ve všech zmíněných oblastech nebyly potvrzeny. Ze závěrů většiny výzkumných studií na toto téma (z kvantitativně zaměřených výzkumů např. Cowl et al., 2008; Golombok & Tasker, 1996; González et al., 2002; z kvalitativně zaměřených výzkumů např. Domínguez de la Rosa & Peregrín, 2017) vyplývá, že mezi dětmi z homoparentálních a z heteroparentálních rodin nejsou žádné signifikantní rozdíly a opakovaně je tak dokládáno, že homosexualita rodičů nemá negativní dopady na genderový, psychosexuální a psychosociální vývoj (např. Golombok, 2000; Stacey, 1993,

2003). V oblasti sociologického přístupu k problematice homoparentálních rodin se setkáváme s postupným vývojem. Až do 90. let 20. století se setkáváme se značnou heteronormativitou, homofobií a z nich plynoucími stereotypními a diskriminačními předsudky (Sokolová, 2015). Sociálně-kulturní, politické a ekonomické změny na přelomu století způsobily významnou společenskou transformaci, která spolu s bouřlivým rozvojem sociálních médií otevřela intenzivní diskusi o sňatcích homosexuálních osob, stejnopohlavních párech a kriminalizaci homofobie. Výsledkem těchto diskusí je otevřenější postoj společnosti k homosexualitě a homoparentalitě, který se následně odráží i v legislativním procesu (Marchi-Costa & Stefanini de Macedo, 2020).

Bez nadsázky můžeme konstatovat, že trend homoparentálních rodin je na permanentním vzestupu. To dokládají nejen odborné studie a výzkumy, ale také výpovědi a životní příběhy takovýchto rodin. V České republice však toto téma stále ještě leží mimo badatelský a akademický zájem (Sokolová, 2009, s. 116).

2.1 Lesbické mateřství

První zmínky o specificky partnerském soužití lesbických žen najdeme v psychologické odborné literatuře poprvé na začátku 80. let minulého století (Polášková, 2009, s. 21). Stabilní partnerský vztah představuje pro lesby, stejně tak jako pro heterosexuální jedince, jeden ze základních stavebních prvků harmonického života. Kromě partnerské role je to ale také role matky, která přináší uspokojení, a pro většinu žen je nejdůležitější rolí jejich života. V 70. letech 20. století proto začaly lesbické ženy výrazně prosazovat svá práva na rodičovství a na to, aby jim po rozvodu byly děti svěřovány do péče. Na tomto základě začaly vznikat první výzkumy ohledně homoparentality (Procházková, 2005, s. 1–2). Bylo provedeno několik výzkumů s lesbickými rodinami, které vyvrátily, že by u dětí vychovávaných dvěma matkami docházelo k neobvyklému pohlavnímu vývoji, že by měly problémy se sexuální identifikací v dospělosti nebo měly sklony k homosexualitě. Jako příklad nám poslouží studie Golombokové a jejích kolegů, kteří zkoumali 74 heterosexuálních rodin, 39 lesbických rodin a 60 matek, které děti vychovávaly samy. V oblasti vývoje a spokojenosti dětí nebyly zjištěny žádné rozdíly stejně jako v oblasti vztahu mezi matkou a dítětem. U lesbických párů a jejich dětí byla zjištěna větší interakce než u ostatních skupin. Studie byla vystavena kritice kvůli malému výzkumnému souboru (Weiss, 2010, s. 117–118, dále např. Hicks, 2011).

Dle Sokolové (2009) mají lesbické ženy větší šanci stát se rodiči než gay muži, a to nejen po stránce reprodukční, ale i po stránce legislativní a společenské. Toto je důvod, proč je mnohem více lesbických matek než gay otců.

2.2 Gay otcovství

Fenomén gay otcovství se v literatuře objevuje v USA a západní Evropě poprvé na konci 70. let 20. století. Od 80. let se gay rodičovství stávalo stále více viditelným. V průběhu 90. let se studie homoparentality dělily do dvou proudů, první se zaměřoval na to, že děti stejnopohlavních párů jsou vystaveny většímu riziku negativních důsledků. Druhý proud se snažil ukázat, že ve vývoji dětí z obou typů rodin nejsou žádné rozdíly (Himl et al., 2013, s. 557–558). Homosexuálové jsou společností podceňováni a jsou bráni jako nekompetentní k rodičovství, a to z následujících důvodů. Prvním důvodem je samotná homosexuální orientace. Druhým důvodem je tvrzení, že muži jsou v rámci rodičovství méně důležití než ženy, které jsou k mateřství předurčeny. Posledním z důvodů je názor lidí, že gay muži o děti nestojí (Sokolová, 2009, s. 116).

Biblarz a Stacey (2010) ve své studii zaměřili pozornost na gay otce, kteří, dle jejich zjištění, neposkytují dvojitou dávku mužství, ale naopak disponují elementy obou pohlaví. Gay otcové oproti heterosexuálním otcům vykonávají při výchově dětí mnohem více ženských praktik. Gay muži, kteří se rozhodnou pro rodičovství, přijímají za dítě veškerou zodpovědnost a osvojují si roli, která je běžně brána jako mateřská. Himl et al. (2013) vyzdvihuje výzkum Judit Takács v Maďarsku a Alenky Švab ve Slovinsku, jejichž výsledky jsou relevantní i pro Českou republiku. Kvantitativní výzkum, který probíhal

v letech 1998–2000, se zaměřoval na hodnotové preference maďarských gayů. Odkryl skutečnost, že v rovině seberepektu, nezávislosti, odvahy, zodpovědnosti, svobody, rovnosti, odpuštění, společenského uznání a materiálního zajištění nejsou mezi heterosexuály a gayi žádné rozdíly. U hodnotových preferencí, které se týkaly rodiny, výzkum odhalil mnohem nižší preference u mužů, kteří se jako gayové neidentifikovali.

2.3 Možnosti vzniku homoparentální rodiny v ČR

Vznik homoparentální rodiny je poměrně složitou záležitostí. Novela občanského zákoníku č. 123/2024 Sb. (2024) umožňuje stejnopohlavním párům uzavírat partnerství, které je definováno jako „trvalý svazek dvou lidí stejného pohlaví, který se uzavírá stejným způsobem jako manželství. Nestanoví-li zákon nebo jiný právní předpis jinak, vztahují se na partnerství a práva a povinnosti partnerů ustanovení o manželství, právech a povinnostech manželů, vdovách a vdovcích obdobně“. Jak však bylo uvedeno výše, ani tato novela neumožňuje společnou adopci dětí, ale pouze tzv. přisvojení.

Lesbické páry mají celý proces vzniku homoparentální rodiny o poznání snazší vzhledem k tomu, že mohou otěhotnět a dítě porodit. Otěhotnění mohou dosáhnout přirozenou cestou, tedy heterosexuálním pohlavním stykem nebo prostřednictvím asistované reprodukce. Umělé oplodnění neboli asistovanou reprodukci upravuje zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách (2024). Je vymezena jako metody a postupy, při kterých dochází k odběru zárodečných buněk, k manipulaci s nimi, ke vzniku lidského embrya oplodněním vajíčka spermií mimo tělo ženy, k manipulaci s lidskými embryi, včetně jejich uchování, a to za účelem umělého oplodnění ženy. Zákon o specifických zdravotnických službách umožňuje asistovanou reprodukci pouze párům v heterosexuálním vztahu. Není zde ale nikdo, kdo by se zabýval tím, zda spolu jedinci opravdu mají vztah a vedou intimní život. Lesbické páry mají také možnost pořídit si potomka postupem zvaným in vitro fertilizace (IVF), tedy tzv. ze zkumavky. K tomu stačí, aby si muž, který ženu do ordinace doprovodí, zahrál na moment na partnera jedné ženy z lesbického páru. Některé ženy využívají inseminace bez odborné pomoci v domácím prostředí (Polášková, 2009, s. 59).

Dále může stejnopohlavní pár využít možnosti surogace, v České republice známé spíše pod pojmem náhradní mateřství. Jedná se především o řešení pro mužské páry, kdy surogátní matka pronajme svou dělohu. Žena se rozhodne, že počne s jedním z gay páru dítě, kterého se po narození buď zřekne, nebo ho nechá ve výchově páru. Dítě je poté toho muže, který je oficiálně zapsán v dokumentech, nikoli však celého gay páru. Tato forma rodičovství se v České republice nedá realizovat legální cestou, jelikož není možné na člověka uzavřít smlouvu (Sloboda, 2016, s. 114).

Osvojení může být možnou cestou pro mužské i ženské páry, které chtějí založit rodinu. Není však tak jednoduché, jak by se mohlo na první pohled zdát. Osvojení můžeme definovat jako přijetí cizího dítěte za vlastní adoptivními rodiči. Ještě před samotným osvojením zkoumají psychologové a sociální pracovníci osobnost osvojitele a jeho předpoklady pro kvalitní rodičovství (Hartl & Hartlová, 2000, s. 388). Osvojení upravuje v České republice občanský zákoník č. 89/2012 Sb. (Zákon č. 89/2012 Sb., 2024) a zákon č. 401/2012 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (2024). Osvojitelem se může stát zletilá svéprávná osoba, která svými osobními vlastnostmi a způsobem života zaručuje, že bude dítěti dobrým rodičem. Z novely občanského zákoníku č. 123/2024 Sb. (2024) vyplývá, že pokud pár uzavřel partnerství a jeden z partnerů je biologický rodič dítěte, je možné, aby si druhý z partnerů dítě osvojil. K výše zmíněným cestám k rodičovství se řadí v neposlední řadě i pěstounská péče. Pěstounská péče stejně tak jako osvojení je upravena občanským zákoníkem č. 89/2012 Sb. (2024) a zákonem č. 401/2012 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (2024).

Matějček a Koluchová (2002) definují pěstounskou péči jako státem garantovanou a kontrolovanou formu náhradní rodinné péče, která by měla zajistit dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali. V případě pěstounské péče nejsou rodiče zbaveni svých rodičovských práv a povinností s výjimkou práv a povinností, které zákon stanoví pěstounovi. Biologičtí rodiče mají právo na to, aby se s dítětem stýkali a získávali o něm potřebné informace. Vztah pěstouna

a dítěte končí zletilostí dítěte. Pěstounská péče není homosexuálům zakázána ani partnerství nepředstavuje překážku, avšak společná pěstounská péče je umožňována pouze manželům.

3 Popis výzkumné studie

3.1 Cíl výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumného šetření studie bylo zjistit, jaké postoje zaujímají vysokoškolští studenti studijního programu sociální pedagogika k homoparentálním rodinám. Dále bylo zjišťováno, do jaké míry jsou studenti s danou problematikou seznámeni a zda se s tímto tématem setkali v rámci studia na vysoké škole.

3.2 Výzkumný problém a výzkumné subproblémy

V rámci výzkumu byl formulován jeden hlavní výzkumný problém, z něhož vycházejí dva subproblémy. Problém i subproblémy vycházejí z výše uvedených cílů práce a jsou koncipovány jako deskriptivní. Hlavní výzkumný problém: Jaké postoje zaujímají vysokoškolští studenti sociální pedagogiky vůči homoparentálním rodinám? Výzkumné subproblémy: 1) Jaké znalosti mají studenti sociální pedagogiky o homoparentalitě a homosexualitě? 2) Jak je z pohledu samotných studentů homoparentalita zakomponována ve výuce v rámci studia sociální pedagogiky na vysoké škole?

3.3 Charakteristika zkoumaného vzorku

Výzkumný vzorek v této výzkumné studii byl koncipován jako záměrný. Záměrný výběr byl zvolen z toho důvodu, že respondenti musí být studenti studijního programu sociální pedagogika. Vybraní studenti museli dále splňovat podmínku prezenční formy studia na pedagogické fakultě. Proto jsme oslovili studenty tohoto studijního programu na pedagogických fakultách vybraných českých vysokých škol. V konečné fázi tvořilo výzkumný vzorek 107 respondentů ze tří různých vysokých škol. Jednalo se o Univerzitu Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (UJEP), Ostravskou univerzitu v Ostravě (OU) a Masarykovu univerzitu v Brně (MU). V rámci výzkumu byla snaha o vyrovnané zastoupení všech tří škol.

Prvním krokem bylo oslovení vedení škol s žádostí o pomoc při rozšíření dotazníku mezi studenty. Bohužel většina škol nepodporuje rozesílání hromadných e-mailů studentům. Uspěli jsme pouze u jedné ze škol, která nám vyšla vstříc a e-maily s dotazníky rozeslala. U škol, které takovýto postup nepodporují, bylo značně těžší navázat kontakt se samotnými respondenty. Vedení škol nás odkázalo na sociální síť, na níž studenti mají své studijní skupiny, prostřednictvím kterých mezi sebou komunikují. Je třeba poznamenat, že sociální síť v současné době hraje při studiu na vysoké škole nezastupitelnou roli. Proto jsme na sociálních sítích našli nespočet studentských skupin a stránek, jejichž správce jsme kontaktovali s prosbou o distribuci dotazníku mezi své kolegy. Vzhledem k uvedené administraci dotazníku tak nelze přesně stanovit jeho návratnost.

3.4 Výzkumný nástroj

Výzkumná část této studie vychází z explorativní výzkumné metody, konkrétně z dotazování. Výzkumným nástrojem je nestandardizovaný dotazník, který byl vytvořen na základě již realizovaných výzkumů na podobné téma (Costa et al., 2014). Základem konstrukce jednotlivých položek dotazníku se staly jednak již publikované výzkumy (viz předchozí citace) a dále byl v rámci předvýzkumu realizován nestrukturovaný rozhovor s celkem sedmi studenty studijního programu sociální pedagogika, který sloužil jako východisko pro formulaci jednotlivých položek, případně pro jejich upřesnění a optimalizaci.

Často využívanou metodou ke zjišťování postojů jsou Likertovy škály. Janoušek (1986) uvádí, že autorem této metody je sociální psycholog Rensis Likert, který vycházel ze snahy oklasifikovat

jednotlivé ukazatele postoje, jež patří ke zkoumanému tématu a umožňují spolehlivé hodnocení daného postoje. Ukazatelem postoje ke konkrétnímu sociálnímu objektu jsou odpovědi na řadu položek, které jsou odstupňovány na několikabodové stupnici. Po sečtení známek, hodnotících jednotlivé odpovědi, získáme skóre, který ukáže postavení jedince na kontinuu postoje.

Dotazník využitý v rámci výzkumné studie byl zadán prostřednictvím Google Forms. Úvodní část dotazníku začíná oslovením respondentů a stručným vysvětlením, k čemu dotazník slouží. Respondenti jsou zde také ujištěni, že sběr dat je anonymní. Po zahájení mají dotazovaní možnost celý dotazník zhlédnout najednou, tudíž mají i představu o časové náročnosti dotazníku a později o fázi, ve které se momentálně nacházejí. Všichni respondenti, kteří začali dotazník vyplňovat, také dotazník dokončili.

Dotazník je členěn do logických celků, první dotazníková část je zaměřena na samotné postoje k homoparentálním rodinám. Obsahuje sedm hodnoticích škál, které se týkají toho, jaká práva by stejnopohlavní páry měly podle studentů mít nebo zda podle jejich názoru mají děti vychovávané v homoparentální rodině potřebné vzory pro život. Druhá dotazníková část má za úkol zjistit, jaké znalosti studenti o dané problematice mají. Jedná se například o otázky, jaký vliv může mít stejnopohlavní pár na osobnost dítěte, jestli vědí, jaká práva takové páry mají nebo jak homosexualita vlastně vzniká. Třetí, tedy poslední část dotazníku zjišťuje aktuální stav výuky o homoparentalitě na českých vysokých školách. Jedná se o to, zda se studenti vůbec s danou problematikou ve výuce setkali.

Při sestavování dotazníku jsme vycházeli z již realizovaného výzkumu z roku 2014 (Costa et al., 2014). Výzkum sloužil ke zjištění postojů studentů vůči stejnopohlavnímu rodičovství a právům homosexuálů v Portugalsku.

4 Výsledky a interpretace

Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 107 respondentů ze tří vybraných univerzit. Z genderového hlediska se výzkumu zúčastnilo 85 % žen a 15 % mužů (to reprezentuje skutečné rozložení studujících podle genderu – analýzou situace na UJEP v Ústí nad Labem bylo zjištěno, že program sociální pedagogika studuje 91 % žen a jen 9 % mužů). Tato nerovnováha však odpovídá stratifikaci základního souboru, neboť studijní programy zaměřené na sociální pedagogiku studují převážně ženy. Věkové rozmezí respondentů se pohybuje od 20 do 36 let. Nejpočetnější skupinou výzkumného vzorku je skupina od 22 do 23 let (37 %). O něco méně osob zahrnuje skupina od 20 do 21 let (31 %), která se ukázala jako druhá nejpočetnější. Ve věkové skupině 24–25 let se nacházelo 19 % respondentů, ve věkové skupině 25–30 let to bylo 12 % respondentů. Pouze jediný respondent z dotazovaných byl starší 30 let. Průměrný věk respondentů byl 23 let. Z hlediska studované vysoké školy pocházelo 31 % respondentů z UJEP Ústí nad Labem, 31 % respondentů z OU v Ostravě a 38 % respondentů z MU v Brně. Dále uvádíme vyhodnocení jednotlivých škál (výroků) a komentář k nim (viz tabulka 1). Škály jsou konstruovány od naprostého souhlasu (hodnota 1) až po naprostý nesouhlas (hodnota 5). U každého výroku jsou pak pro jednotlivé stupně škály uvedeny relativní četnosti odpovědí převedené na procenta.

Tabulka 1

Vyhodnocení jednotlivých výroků na škále 1 až 5

		1	2	3	4	5
Číslo a znění jednotlivých výroků na škále 1 až 5		%				
1	Děti, které vyrůstají v homoparentálních rodinách, nemají potřebné mužské a ženské vzory	8	7	19	36	32
2	Manželství stejnopohlavních párů by nemělo být povoleno	14	2	1	10	73
3	Není přirozené, aby stejnopohlavní páry vychovávaly děti	4	7	14	29	47
4	Souhlasím s tím, aby měli homosexuálové stejná práva jako heterosexuálové	79	9	4	3	5

5	Homosexualitu považují za přirozenou stejně tak jako heterosexuální	58	19	14	8	2
6	Rozhodnutí stejnopohlavních párů vychovávat děti se mi jeví jako sobecké	3	1	9	15	72
7	Děti stejnopohlavních párů přijímají lépe lidské odlišnosti	16	33	43	4	5
8	Významný vliv na sexuální orientaci dětí mají jejich rodiče	4	9	11	24	52
9	Homosexualita je determinována biologickými předpoklady (vrozené predispozice, hormony), nemůže být změněna	47	28	14	6	6
10	Děti ze stejnopohlavních rodin jsou tolerantnější	9	36	40	8	6
11	Problémy homoparentálních rodin vycházejí pouze z postojů společnosti	13	37	34	10	6
12	Sexuální orientaci se člověk může naučit v rodině	1	6	8	25	60
13	V rámci studia jsem se často setkával s problematikou homoparentálních rodin	8	11	23	33	24
14	Ve výuce byla věnována pozornost homosexualitě	8	17	20	37	19
15	Výuka se spíše zaměřovala na samotnou sexuální orientaci než na homosexualitu v kontextu rodiny	11	11	36	26	16

Poznámka: Hodnoty škály se pohybují od 1 = naprosto souhlasím do 5 = naprosto nesouhlasím.

První výrok „Děti, které vyrůstají v homoparentálních rodinách, nemají potřebné mužské a ženské vzory“ reprezentuje velmi častý argument odpůrců homoparentálních rodin. Podle Giddense (1999) však můžeme říci, že dítě rozeznává mužské a ženské role v důsledku určitého sociálního tlaku. Bez ohledu na svou sexuální orientaci reagují rodiče na dítě v závislosti na jeho pohlaví podle určitých genderových stereotypů. Podobně tomu je i v širším okolí ze strany rodiny a vrstevníků ve škole. Jestliže nejsou v rodičovském páru zastoupena obě pohlaví, dítě dovede genderové role rozlišit. Své vzory si může hledat u jiných členů rodiny, někoho z okolí nebo například u televizního hrdiny.

Také Green (1978) zastává názor, že absence genderově odlišných vzorů u rodičů by neměla být nijak ohrožující. U dětí, se kterými pracoval, probíhal ve většině případů přirozený sexuální vývoj a nebyly zaznamenány žádné poruchy. Obavy z nesprávného vývoje identity dětí z homoparentálních rodin jsou dle jeho názoru nepodložené. K analogickým závěrům dospěla i modernější výzkumná studie Marchi-Costa a Stefanini de Macedo (2020).

Stejnopohlavní páry přirozeně touží po tom, aby byl jejich partnerský svazek legislativně ošetřen stejně jako u heterosexuálních párů (výrok „Manželství stejnopohlavních párů by nemělo být povoleno“). Toto do značné míry umožňuje novela občanského zákoníku č. 123/2024 Sb. (2024), která zakládá vznik tzv. partnerství. Homosexuální páry tak mohou legislativně podepřít svůj vztah, avšak svazek není rovnocenný s manželstvím, především co se výchovy dětí týče (nejedná se tedy o tzv. „manželství pro všechny“). Novela neumožňuje to, aby mohly homoparentické páry adoptovat děti. Počítá pouze s tzv. přiosvojením.

Výrazná většina respondentů se zněním výroku „Není přirozené, aby stejnopohlavní páry vychovávaly děti“ vyjadřuje svůj nesouhlas. Přesto ve společnosti dosud převažuje tzv. tradiční chápání rodiny jako svazku muže a ženy, kteří společně vychovávají své děti. Zatímco v partnerství stejnopohlavních párů bylo dosaženo jistého pokroku, včetně legislativního (i když stále přetrvává výrazný odpor nazývat takový svazek manželstvím), k adopci dětí homoparentálními páry se většina společnosti staví dosud skepticky (srov. Hicks, 2011).

Drtivá většina respondentů (79,4 %) se přiklání k názoru, že by homosexuálové měli mít stejná práva jako heterosexuálové (výrok „Souhlasím s tím, aby měli homosexuálové stejná práva jako heterosexuálové“). Stále tomu tak není. Omezení se týkají zejména možnosti osvojení dítěte partnery. Legislativním aspektům této problematiky se věnuje např. práce Pospíšila (2016).

Halama a Hrubeš (2006) uvádějí, že přirozeností můžeme označit cosi, co bezpochyby patří k člověku (viz výrok „*Homosexualitu považuji za přirozenou stejně tak jako heterosexualitu*“). Stejně tak ale k člověku patří i to, že rovinu přirozeného překročí. Rozsáhlé diskuze o tom, co vlastně je přirozené a co ne, můžeme také definovat jako lidskou přirozenost vedoucí k různým výsledkům. Nicméně je třeba konstatovat, že názory na přirozenost homosexuality nejsou zdaleka jednotné. Objevují se i teorie o kulturní determinaci homosexuality, které popírají její přirozený původ (např. Jannini et al., 2010).

Výrok „*Rozhodnutí stejnopohlavních párů vychovávat děti se mi jeví jako sobecké*“ reprezentuje poměrně častý názor zastánců tzv. tradiční (heteronormativní) rodiny, kdy je homoparentalita vnímána jako sobecký akt směřující primárně k uspokojení vlastních tužeb členů takovéto rodiny (Wardle, 1997). Moderní vědecká paradigmatata však od tohoto přístupu jednoznačně upouštějí, což se projevilo i v názorech námi oslovených respondentů.

Vyjádření respondentů k výroku „*Děti stejnopohlavních párů přijímají lépe lidské odlišnosti*“ vykazuje určitou ambivalenci. Názory studentek a studentů sociální pedagogiky nejsou v této otázce jednoznačné a zdá se, že ani vyhraněné. Stacey (2003) provedla ve své studii komparaci výzkumů, které byly zaměřené na dopady přijímání odlišností dětmi vyrůstajícími v homoparentálních rodinách. Dospěla k závěru, že sexuální orientace rodičů nemá žádný měřitelný vliv na sociální přizpůsobivost, duševní zdraví nebo kvalitu vztahů rodičů a dětí. Naopak vyzdvihla děti stejnopohlavních párů, které se ukázaly jako více empatické, méně konfliktní a schopnější v komunikaci.

Názory na příčiny vzniku homosexuality jsou různé (viz výrok „*Významný vliv na sexuální orientaci dětí mají jejich rodiče*“), a to nejen mezi laickou veřejností, ale i mezi odborníky. Dle Janošové (2000) nebyla homosexualita do současné doby prozkoumána natolik, aby společnost obdržela jednoznačnou a pravdivou odpověď na otázku vzniku homosexuality. Teorie jsou rozmanité, zejména záleží na vědeckém oboru, z něhož vycházejí. Mezi nejznámější teorie můžeme zařadit vliv prostředí a výchovy nebo genetické predispozice (viz Kitzinger, 2005). Genová determinace je diskutována zejména v souvislosti s mužskou homosexualitou. Naopak u lesbických žen jsou jako příčina nejčastěji zmiňovány hormonální vlivy (Diamond, 2008). Podrobněji se historickému pojetí ukotvení genderu na základě vědeckých poznatků u západní civilizace věnuje Laqueur (1992).

Kassin (2007) ve své publikaci hovoří o možném vlivu rodičů na orientaci dítěte. Z vyjádření psychoanalytiků vyšlo najevo, že homosexualita může vznikat tím, že je dítě závislé na jednom z rodičů. Pro tuto teorii však nebyly předloženy relevantní důkazy. Vliv rodičů se objevuje i v publikaci Jandourka (2007). Uvádí, že za vznikem homosexuality může stát vyrůstání dítěte v neúplné rodině, kde na dítě působí pouze matka.

Názor na biologickou determinaci homosexuality (výrok „*Homosexualita je determinována biologickými předpoklady [vrozené predispozice, hormony], nemůže být změněna*“) je v současné době v odborné veřejnosti majoritní a zastává ho i většina dotázaných respondentů. Vedle genetických příčin zaměřených na poruchu genu Xq28 (Rice et al., 1999) a příčin hormonálních týkajících se nerovnováhy pohlavních steroidních hormonů v dětství (Balthazart, 2011) je zajímavá i souvislost mezi velikostí hypothalamu a sexuální orientací. LeVay (1991) prováděl pitvy mužů a žen, při kterých se zaměřil zejména na hypothalamus. Jádrem hypothalamu řídí sexuální chování a je u heterosexuálních mužů větší než u žen. Ve výsledku bylo zjištěno, že jádro bylo u homosexuálních mužů o polovinu menší než jádro heterosexuálních mužů. LeVayovy výsledky však nebyly nikdy zopakovány a dnes jsou pokládány spíše za nevěrohodné (Wilson, 2000).

U výroku „*Děti ze stejnopohlavních rodin jsou tolerantnější*“ se opět setkáváme s ambivalentním hodnocením respondentů. Jedná se o oblast, která je obtížně výzkumně uchopitelná a která nepřináší jednoznačné výsledky. Z dosavadních zjištění vyplývá, že při porovnávání dětí v heterosexuálních a homosexuálních rodinách neexistují žádné významné rozdíly v psychickém vývoji nebo sexuálním a genderovém chování (Cerqueira-Santos et al., 2021).

Nepodložených předsudků vůči homosexuálům existuje celá řada (viz výrok „*Problémy homoparentálních rodin vycházejí pouze z postojů společnosti*“). Mezi nejčastější můžeme řadit tvrzení, že homosexuální muži jsou v projevu feminní a homosexuální ženy maskuliní. Dále existuje domněnka, která hovoří o větší promiskuitě homosexuálních mužů. Právě větší promiskuita gayů se uvádí jako významný faktor způsobující homofobní postoje společnosti vůči homosexuálům. Některé moderní výzkumné studie však ukazují, že vyšší promiskuita gayů je pouhý předsudek a nemá opodstatnění v reálných výzkumných datech (srov. např. Pinsof & Haselton, 2017). V neposlední řadě existují předsudky o tom, že homosexuální páry zastávají tradiční role rozdělené na aktivní (mužskou) a pasivní (ženskou) roli. Nejčastějším argumentem je však nepřirozenost homosexuality (Sobotková, 2010).

Výrazná většina respondentů vyjadřuje nesouhlasné stanovisko s výrokem „*Sexuální orientaci se člověk může naučit v rodině*“. Procházka (2002) uvádí, že na vznik homosexuality neexistuje jednotná teorie. Nelze ani říct, že by byla homosexualita způsobena jednou příčinou. S jistotou však víme, že homosexuální orientace je neměnná, a nedá se tedy ničím změnit ani vyléčit, a respondenti si tento fakt jednoznačně uvědomují. Nicméně i v současné společnosti se objevují názory, že homosexualita je utvářena zejména v prostředí neúplných rodin, kde má dítě tendenci stát se náhradním partnerem zbývajících rodičů. Szopiński (2017) dokonce uvádí, že v takto utvářeném prostředí prosyceném citovou a erotickou spoutaností může homosexualita poskytovat ochranu před incestem. My se však domníváme, že v tomto případě se jedná spíše o indukované homosexuální chování než o homosexuální orientaci (ve shodě např. s Field & Waite, 2004).

Poslední tři výroky dotazníku (tj. „*V rámci studia jsem se často setkával s problematikou homoparentálních rodin*“, „*Ve výuce byla věnována pozornost homosexualitě*“, „*Výuka se spíše zaměřovala na samotnou sexuální orientaci než na homosexualitu v kontextu rodiny*“) se zaměřují na to, jak studenti svým vlastním pohledem hodnotí to, jak se s problematikou homoparentálních rodin setkávají při svém studiu na vysoké škole. Cílem tedy nebylo zachytit exaktní dotaci pro jednotlivá témata, ale subjektivní vnímání studentů toho, jak jsou daná témata akcentována.

Získané výsledky ukazují, že jak problematice sexuální orientace, tak úžeji problematice homosexuálních rodin, není při vysokoškolské výuce věnována příliš velká pozornost (to mimo jiné potvrdila i analýza sylabů předmětů studijních plánů studijního programu sociální pedagogika, které jsou veřejně dostupné ve studijních informačních systémech, jež zúčastněné vysoké školy používají). Jedná se přitom o téma, které je možné označit za společensky velice aktuální, kdy v celém západním světě probíhají intenzivní diskuse o zrovnoprávnění a destigmatizaci osob s odlišnou sexuální orientací. Výzkumné studie se však zabývají především postoji vysokoškolských studentů k homosexualitě (viz např. Hlaďo, 2015). Domníváme se, že by byla proto potřebná analýza výuky tohoto vzdělávacího obsahu zejména u pedagogicky orientovaných studijních programů. Tamtéž Hlaďo uvádí, že připravit pedagogy na práci s diverzifikovanou populací žáků, do níž patří žáci s odlišnou sexuální orientací, a formovat u nich žádoucí postoje je jedním z významných cílů pregraduálního vzdělávání budoucích pedagogických pracovníků.

5 Závěr

Hlavním cílem této studie bylo zjistit, jaké postoje zaujímají studenti studijního programu sociální pedagogika vůči homoparentálním rodinám. Výrok zaměřený na mužské a ženské vzory v homoparentálních rodinách ukázal, že většina respondentů nesympatizuje s názorem, že by se dětem těchto párů nedostávalo potřebných vzorů. Je tedy zřejmé, že podle studentů není absence jednoho ze vzorů stěžejní. Janošová (2000) uvádí, že děti heterosexuálních párů si budují svou pohlavní identitu dlouhodobým soužitím s otcem a matkou tím, že podle jejich vzoru utvářejí mužskou a ženskou roli. Pokud však v rodině jeden ze vzorů chybí, hledají si děti takové vzory mezi vrstevníky, v masmédiích a v postavách různých hrdinů z televize či počítačových her nebo u příbuzných z širší rodiny. Dané otázce se také věnuje Greenova analýza (Goldberg & Allen, 2013), která se zaměřuje na děti

vychovávané v homosexuálních rodinách. Její výsledky vyloučily nedostatky v genderové výchově a nepotvrdily přítomnost poruchy genderové identity. V současné době existuje nespočet odborných výzkumů, které dokazují, že výchova stejnopohlavními páry není pro dítě nijak škodlivá a neohrožuje jeho psychosociální vývoj. Jedná se například o výzkum G. P. Mallona z roku 2004 nebo Bose a Sanforta z roku 2010.

Existují však i odborníci, kteří považují stejnopohlavní rodiny za nevhodné, a to především pro dítě. Zastávají názor, že takové páry neposkytují dětem kvalitní genderové vzory. Například socioložka Morgan (2002) uvádí, že děti heterosexuálních párů mají většinou tendenci ocitát se v lepších životních podmínkách než děti stejnopohlavních párů. Svá tvrzení opírá o studie, které mají dokládat, že děti z běžných rodin jsou schopnější vyhnout se konfliktům, dovést kvalitní vzdělání, získat dobrou práci a založit rodinu. Studie, ze kterých tato tvrzení vzešla, však srovnávají děti z tradičních a neúplných rodin, nikoliv děti z rodin homoparentálních. Další výzkum, který rozporuplně hodnotí stejnopohlavní rodiny, publikovala Patterson (2000).

Dále se studenti jasně vymezili ve výrocích, které se týkaly manželství a práv stejnopohlavních párů. U daných otázek byla ve všech případech významná většina pro to, aby se homosexuálním párům dostávalo stejných práv jako párům heterosexuálním, a to včetně možnosti uzavřít manželství. Česká republika je vůči komunitě homosexuálů poměrně tolerantní. Prvním krokem k zachování principů demokratické společnosti byl zákon o registrovaném partnerství. Ten určuje právo na seburčení, rovnost před zákonem a ochranu před diskriminací. Někteří autoři se však domnívají, že podle legislativní úpravy i po uzavření partnerství podle tohoto zákona nejsou homosexuálně orientovaní lidé považováni za plnohodnotné a jsou jim upírána některá práva. Novela občanského zákoníku č. 123/2024 Sb. (2024), svazek osob stejného pohlaví označuje pouze jako „partnerství“ a tyto osoby stále nemají plná práva jako tradiční manželé (muž a žena). Dle portálu jsmefer.cz má manželství stejnopohlavních párů podporu i u české veřejnosti. V roce 2019 provedla agentura MEDIAN výzkum, ve kterém 67 % české veřejnosti vyslovilo podporu manželství pro všechny. Podle čísel z předešlých let podpora ze strany Čechů a Češek neustále stoupá (Jsme fér: Manželství pro všechny, 2020).

Kladný postoj vyjádřila většina respondentů i v otázce přirozenosti toho, aby homosexuální páry vychovávaly děti. Z odpovědí můžeme usuzovat, že dotazovaní studenti berou homosexualitu za stejně přirozenou jako heterosexualitu a jejich postoje jsou převážně pozitivní.

Výše zmíněné pozitivní postoje vysokoškolských studentů sociální pedagogiky jsou do jisté míry ovlivněny tím, jak se mění vnímání homosexuality a homoparentálních rodin v očích naší společnosti. V roce 2007 vznikla v České republice Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny, která uvádí, že se v posledních desetiletích začal ve společnosti obracet trend odmítání této menšiny. Centrum pro výzkum veřejného mínění tento zjištěný trend potvrzuje tím, že každoročně provádí výzkum zaměřený na toleranci k vybraným skupinám obyvatel. Tolerance je zjišťována pomocí otázky, zda by dotyčný nechtěl mít dané lidi za sousedy. V roce 2003, kdy byly výsledky výzkumu zaznamenány poprvé, odpovědělo 42 % dotazovaných, že by za sousedy nechtělo mít lidi s homosexuální orientací. Naopak poslední dostupná data z roku 2019 ukazují, že proti homosexuálům v sousedství je už pouze 22 % respondentů. Oproti prvnímu měření tedy postupně pokleslo odmítání lidí s homosexuální orientací na zhruba polovinu. Při posledním šetření v březnu 2023 by lidi s homosexuální orientací nechtělo za sousedy již jen pouze 11 % dotazovaných (nejvíce respondentů, 89 %, odpovědělo, že by nechtělo mít za sousedy lidi závislé na drogách) (Tuček, 2023).

Významná většina respondentů je pro to, aby se homosexuálním párům dostávalo stejných práv jako párům heterosexuálním, a to včetně možnosti uzavřít manželství. Dále se ukazuje kladný postoj většiny respondentů v otázce přirozenosti toho, aby homosexuální páry vychovávaly děti.

Další část dotazníku této výzkumné studie měla za úkol zjistit, jak jsou na tom studenti studijního programu sociální pedagogika s vědomostmi spojenými s homoparentálními rodinami. Zaměřila se na to, jaký dopad má dle respondentů homoparentální rodina na osobnost dítěte. Také se v této části věnuje pozornost vědomostem o teoriích vzniku homosexuality a povědomí o současných právech homosexuálních párů. Otázka vlivu homoparentální rodiny na vývoj osobnosti dítěte není zcela jednoznačná. Tento fakt se promítl i do odpovědí respondentů. Ve výrocích, kde byly zmíněny dopady na dětskou osobnost, odpovídali studenti nejednoznačně. V takovýchto tvrzeních byla jako odpověď nejvíce volena střední hodnota, tedy jakási ambivalence. Farr et al. (2010) odkazují na četné dosavadní studie, které přinášejí závěry, že děti stejnopohlavních i heterosexuálních rodičů dosahují z psychologického hlediska podobných výsledků. Ani v oblasti rizikového a problémového chování nebyly shledány významné rozdíly mezi dětmi homosexuálních a heterosexuálních rodičů. Dále byl v druhé části dotazníku věnován značný prostor výroky o teoriích vzniku homosexuality. Odpovědi hovoří o jednoznačném názoru studentů. Výroky, které poukazovaly na to, že se homosexualitě lze naučit z jakéhokoli kontaktu, se nesetkaly s kladnou odezvou. Naopak se studenti přikláněli k teoriím o biologickém původu vzniku homosexuality. Teorií vzniku homosexuality najdeme v současné době nespočet. Bohužel se však neustále vedou spory o tom, která teorie je tou, již lze považovat za pravdivou – zda hraje hlavní roli výchova a prostředí, nebo biologické faktory. Intenzivně jsou zkoumány rovněž evoluční aspekty homosexuality, jaké přináší homosexualita evoluční výhody, dále její vliv na vývoj lidského rodu a lidské společnosti (Masoud, 2012). V celkovém kontextu se vysvětlení příčiny vzniku homosexuality může jevit jako nepodstatné, avšak zásadní význam zde hrají právě děti, které jsou vychovávány stejnopohlavními páry. Zastánci teorie vlivu prostředí a výchovy jsou totiž toho názoru, že výchova dítěte v homoparentální rodině může způsobit vznik homosexuální orientace u dítěte. Vědomostní položka, která se zaměřila na rovnost práv homosexuálních párů s heterosexuálními, byla zodpovězena zcela jasně. Studenti mají naprosto jasnou představu o současných rozdílech v právech homosexuálů a heterosexuálů v neprospěch homosexuální menšiny. Jak již bylo uvedeno, neexistuje mnoho exaktních teorií, které se týkají homosexuality a homoparentality. Odpovědi studentů tedy korespondovaly s aktuální mírou poznání dané problematiky.

Protože byl dotazník určen studentům vysokých škol, bylo namístě zjistit i možný zdroj vědomostí. Třetí, tedy poslední část dotazníkového šetření zaměřila pozornost na to, do jaké míry se studenti setkávají s tématem homoparentality při studiu na vysoké škole v různých předmětech. Z vyhodnocení odpovědí je zřejmé, že více studentů se přiklání k tvrzení, že se v rámci studia spíše s danou problematikou nesetkávali. Pokud byl dotaz směřován na to, zda se setkali alespoň s tématem homosexuality, odpovědi byly velmi podobné. Určitý rozpor byl shledán ve výroku, zda se výuka zaměřovala spíše na samotnou orientaci než na homosexualitu v kontextu rodiny. Není tedy jednoznačné, do jaké míry je homoparentality zakomponovaná do výuky sociálních pedagogů. Můžeme soudit, že pokud by byla problematika dostatečně diskutována, odpovědi studentů by byly více vyhraněné. Stejnopohlavní rodičovství je poměrně novým jevem ve společnosti. Není tedy překvapivé, že se s tímto fenoménem studenti ve výuce zatím moc nesetkávají. Postupem času však můžeme očekávat nárůst zájmu o tento jev a jeho postupné zařazení do výuky na vysokých školách, stejně jako tomu bylo se samotnou problematikou homosexuality.

Výzkumná studie, kterou jsme zde prezentovali, má také samozřejmě své limity. Ty jsou jednak dány jakousi rozporuplností teoretického vymezení (je jasně patrné, že v případě některých autorů se objevují tendenční postoje – ať již v podobě podpory homoparentálních rodin, nebo naopak v kritickém přístupu k homosexualitě jako takové). Dále si uvědomujeme, že i výzkumný vzorek byl do jisté míry omezený v jeho dostupnosti, a vzhledem k tomu lze hovořit jen o částečné reprezentativnosti. Samotný výzkum měl ve své podstatě deskriptivní charakter, což je z metodologického pohledu zcela legitimní, některé relace a kauzality však tím zůstaly nerozkryty a mohou být inspirací pro další výzkumné studie.

Literatura

- Balthazart, J. (2011). Minireview: Hormones and human sexual orientation. *Endocrinology*, 152(8), 2937–2947. <https://doi.org/110.1210/en.2011-0277>
- Biblarz, T., & Stacey, J. (2010). How does the gender of parents matter? *Journal of Marriage and Family*, 72(1), 3–22. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2009.00678.x>
- Boele-Woelki, K., & Fuchs, A. (2017). *Same-sex relationships and beyond. Gender matters in the EU*. Intersentia.
- Bos, H., & Sandfort, T. G. (2010). Children's gender identity in lesbian and heterosexual two-parent families. *Sex Roles*, 62(1-2), 114–126. <https://doi.org/10.1007/s11199-009-9704-7>
- Cerqueira-Santos, E., Santos, J. J., & Lawrenz, P. (2021). Child development in families with gay and lesbian parents and beliefs about homosexuality. In N. A. Morais, F. Scorsolini-Comin, & E. Cerqueira-Santos (Eds.), *Parenting and couple relationships among LGBTQ+ People in diverse contexts* (pp. 293–309). Springer.
- Ciprová, K. (2007). Partneři i rodičové. *A2 kulturní čtrnáctideník*, 3(10), 1–19. <https://www.advojka.cz/archiv/2007/10/partneri-i-rodicove>
- Costa, P. A., Almeida, R., Anselmo, C., Ferreira, A., Pereira, H., & Leal, I. (2014). University students' attitudes toward same-sex parenting and gay and lesbian rights in Portugal. *Journal of Homosexuality*, 61(12), 1667–1686. <https://doi.org/10.1080/00918369.2014.951253>
- Crowl, A., Ahn, S., & Baker, J. (2008). A meta-analysis of developmental outcomes for children of same-sex and heterosexual parents. *Journal of GLBT Family Studies*, 4(3), 385–407. <https://doi.org/10.1080/15504280802177615>
- Diamond, L. M. (2008). Female bisexuality from adolescence to adulthood: Results from a 10-year longitudinal study. *Developmental Psychology*, 44(1), 5–14. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.44.1.5>
- Domínguez de la Rosa, L., & Montalbán Peregrín, F. M. (2017). The social construction of homoparentality: academia, media, and expert discourse. *Anales de Psicología*, 33(1), 82–92. https://scielo.isciii.es/pdf/ap/v33n1/psicologia_social1.pdf
- Farr, R. H., Forssell, S. L., & Patterson, C. J. (2010). Parenting and child development in adoptive families: Does parental sexual orientation matter? *Applied Developmental Science*, 14(3), 164–178. <https://doi.org/10.1080/10888691.2010.500958>
- Field, K. L., & Waite, T. A. (2004). Absence of female conspecifics induces homosexual behaviour in male guppies. *Animal Behaviour*, 68(6), 1381–1389. <https://doi.org/10.1016/j.anbehav.2003.12.022>
- Giddens, A. (1999). *Sociologie*. Argo.
- Goldberg, A. E., & Allen, K. R. (2013). *LGBT-families: Innovations in research and implications for practise*. Springer.
- Golombok, S. (2000). *Parenting: What really counts?* Routledge.
- Golombok, S., & Tasker, F. (1996). Do parents influence the sexual orientation of their children? Findings from a longitudinal study of lesbian families. *Developmental Psychology*, 32(1), 3–11. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.32.1.3>
- González, M. M., Chacón, F., Gómez, A. B., Sánchez, M. A., & Morcillo, E. (2002). Dinámicas Familiares, Organización de la Vida Cotidiana y Desarrollo Infantil y Adolescente en Familias Homoparentales. In *Estudios e Investigaciones* (pp. 521–606). Oficina del Defensor de la Comunidad de Madrid.

- Green, R. (1978). Sexual identity of 37 children raised by homosexual or transsexual parents. *The American Journal of Psychiatry*, 135(6), 692–697. <https://doi.org/10.1176/ajp.135.6.692>
- Halama, J., & Hrubeš, M. (2006). Naše přirozenost jako argument? *Protestant*, 9. <https://protestant.evangelnet.cz/nase-prirozenost-jako-argument>
- Hartl, P., & Hartlová, H. (2000). *Psychologický slovník*. Portál.
- Hicks, S. (2011). *Lesbian, gay, and queer parenting: Families, intimacies, genealogies*. Palgrave Macmillan.
- Himl, P., Seidl, J., & Schindler, F. (2013). *Miluji tvory svého pohlaví*. Argo.
- Hladů, P. (2015). Postoje univerzitních studentů pedagogicky orientovaných studijních programů k homosexualitě měřené na škále Homosexuality Attitude Scale. *Pedagogická orientace*, 25(3), 438–464. <https://doi.org/10.5817/PedOr2015-3-438>
- Jandourek, J. (2007). *Sociologický slovník*. Portál.
- Jannini, E. A., Blanchard, R., Camperio-Ciani, A., & Bancroft, J. (2010). Male homosexuality: Nature or culture? *The Journal of Sexual Medicine*, 7(10), 3245–3253. <https://doi.org/10.1111/j.1743-6109.2010.02024.x>
- Janošová, P. (2000). *Homosexualita v názorech současné společnosti*. Karolinum.
- Janoušek, J. (1986). *Metody sociální psychologie*. Státní pedagogické nakladatelství.
- Jsme fér: Manželství pro všechny. (2020). *Pět důvodů, proč manželství pro všechny přijmout co nejrychleji*. https://www.jsmefer.cz/manzelstvi_pro_vsechny_co_nejrychleji
- Kassin, S. (2007). *Psychologie*. Computer Press.
- Kitzinger, J. (2005). Constructing and deconstructing the 'gay gene': Media reporting of genetics, sexual diversity and 'deviance'. In G. Ellison & A. Goodman (Eds.), *Diversity without deviance: Human biology, science and society* (pp. 100–117). Taylor and Francis.
- Laqueur, T. (1992). *Making sex: Body and gender from the Greeks to Freud*. Harvard University Press.
- LeVay, S. (1991). A difference in hypothalamic structure between heterosexual and homosexual men. *Science*, 253(5023), 1034–1037. <https://doi.org/10.1126/science.1887219>
- Mallon, G. P. (2014). *Gay men choosing parenthood*. Columbia University Press.
- Marchi-Costa, M. I., & Stefanini de Macedo, R. M. (2020). Homoparental family, homophobic bullying and school context: the search for new meanings. *Revista Interamericana De Psicología/Interamerican Journal of Psychology*, 54(1), e332. <https://doi.org/10.30849/ripij.v54i1.332>
- Masoud, A. I. (2012). Evolution and homosexuality: A review. *Afro Asian Journal of Anthropology and Social Policy*, 3(2), 91–97. <https://doi.org/10.5958/j.2229-4414.3.2.008>
- Matějček, Z., & Koluchová, J. (2002). *Osvojení a pěstounská péče*. Portál.
- Mendos, L. R., Botha, K., Carrano, L. R., Peña, E. L., Savelevand, I., & Tan, D. (2020). *State-sponsored homofobia 2020. Global legislation overview update*. ILGA.
- Morgan, P. (2002). *Children as tophies?: Examining the evidence on same-sex parenting*. Christian Institute.
- Nešporová, O. (2021). *Homoparentální rodiny*. VÚPSV.
- Patterson, C. J. (2000). Family relationships of lesbians and gay men. *Journal of Marriage and the Family*, 62(4), 1052–1069. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.01052.x>

- Pinsof, D., & Haselton, M. G. (2017). The effect of the promiscuity stereotype on opposition to gay rights. *PLoS ONE*, 12(7), e0178534. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0178534>
- Polášková, E. (2009). *Plánovaná lesbická rodina: rozhodovací proces jako klíčový aspekt přechodu k rodičovství*. Masarykova univerzita.
- Pospíšil, V. (2016). K osvojení dítěte registrovanými partnery. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 24(3), 451–462. <https://doi.org/10.5817/CPVP2016-3-9>
- Procházka, I. (2002). *Coming out - průvodce obdobím nejistoty kdy kluci a holky hledají sami sebe*. STUD.
- Procházka, I. (2005). Lesbické ženy a mateřství. *Moderní babičství*, 6, 1–3. <https://www.levret.cz/publikace/casopisy/mb/2005-6/?pdf=114>
- Rice, G., Anderson, C., Risch, N., & Ebers, G. (1999). Male homosexuality: Absence of linkage to microsatellite markers at Xq28. *Science*, 284, 665–667. <https://doi.org/10.1126/science.284.5414.665>
- Rowlands, I., & Lee, C. (2006). Choosing to have children or choosing to be childfree: Australian students' attitudes toward the decisions of heterosexual and lesbian women. *Australian Psychologist*, 41(1), 55–59. <https://doi.org/10.1080/00050060500391860>
- Sloboda, Z. (2016). *Dospívání, rodičovství a (homo) sexualita*. Pásparta.
- Sobotková, I. (2010). *Psychologie rodiny*. Portál.
- Sokolová, V. (2009). Otec, otec a dítě: Gay muži a rodičovství. *Sociologický časopis*, 45(1), 115–146. <https://doi.org/10.13060/00380288.2009.45.1.06>
- Sokolová, V. (2015). Duhový život pod rudou hvězdou: Státní přístup k homosexualitě a neheterosexuální životy v normalizačním Československu. In H. Havelková & L. Oates-Indruchová (Eds.), *Vyvlastněný hlas: Proměny genderové kultury české společnosti v letech 1948–1989* (s. 243–285). Sociologické nakladatelství.
- Stacey, J. (1993). Good riddance to "The Family": A Response to David Popenoe. *Journal of Marriage and Family*, 55(3), 545–547. <https://doi.org/10.2307/353335>
- Stacey, J. (2003). *In the name of the family: Rethinking family values in the postmodern age*. Beacon Press.
- Szopiński, J. (2017). Family determinants of homosexuality: A case study. *Journal of Human Sexuality*, 8(38), 40–60.
- Špičáková, M. (2011). *Sociální podpora lesbických matek*. Univerzita Karlova.
- Tuček, M. (2023). Tolerance k vybraným skupinám obyvatel – únor/březen 2023. *Centrum pro výzkum veřejného mínění*. <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/5661-tolerance-k-vybranim-skupinam-obyvatel-unor-brezen-2023>
- Wardle, L. (1997). The potential impact of homosexual parenting on children. *University of Illinois Law Review*, 3, 833–919. <https://www.forumnauka.bg/applications/core/interface/file/attachment.php?id=33125>
- Webb, S. N., Chonody, J. M., & Kavanagh, P. S. (2017). Attitudes toward same-sex parenting: An effect of gender. *Journal of Homosexuality*, 64(11), 1583–1595. <https://doi.org/10.1080/00918369.2016.1247540>
- Webb, S. N., Kavanagh, P. S., & Chonody, J. M. (2020). Straight, LGB, married, living in sin, children out of wedlock: A comparison of attitudes towards 'different' family structures. *Journal of GLBT Family Studies*, 16(1), 66–82. <https://doi.org/10.1080/1550428X.2019.1577201>
- Weiss, P. (2010). *Sexuologie*. Grada Publishing.

Wilson, E. A. A. (2000). Neurological preference: LeVay's study of sexual orientation. *SubStance*, 29(1), 23–38. <https://doi.org/10.2307/3685447>

Zákon č. 115/2006 Sb. (2024). Zákon o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů. *Zákony pro lidi*. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-115>

Zákon č. 123/2024 Sb. (2024). Zákon, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. *Zákony pro lidi*. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2024-123>

Zákon č. 373/2011 Sb. (2024). Zákon o specifických zdravotních službách. *Příručka pro profesionální agendu a odměňování zaměstnanců*. https://ppropo.mpsv.cz/zakon_373_2011

Zákon č. 401/2012 Sb. (2024). Zákon o sociálně právní ochraně dětí. *Zákony pro lidi*. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-401>

Zákon č. 89/2012 Sb. (2024). Zákon občanský zákoník. *Zákony pro lidi*. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Prof. PaedDr. Pavel Doulák, Ph.D. vystudoval učitelství biologie a chemie pro střední školy. Doktorát získal v oboru učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů, ve specializaci chemie. Habilitoval se v roce 2009 v oboru pedagogika, v tomto oboru byl také v roce 2018 jmenován profesorem. Odborně se věnuje metodologii pedagogického výzkumu, obecné a oborové didaktice, psychodidaktice a využití konstruktivismu ve vzdělávání. Je autorem a spoluautorem 10 monografií a více než 50 článků v odborných časopisech. Je taky spoluautorem významné učebnice chemie pro základní školy, která získala mezinárodní ocenění.

Prof. PhDr. Jiří Škoda, Ph.D., MBA vystudoval učitelství biologie a chemie pro střední školy. Doktorát získal v oboru pedagogika. Habilitoval se v roce 2009 v oboru pedagogika, v tomto oboru byl také v roce 2019 jmenován profesorem. Odborně se věnuje psychodidaktice a neurodidaktice, sociální pedagogice a využití konstruktivistických přístupů ve vzdělávání. Je autorem a spoluautorem 15 monografií a více než 70 článků v odborných časopisech. Je také spoluautorem významné učebnice chemie pro základní školy, která získala mezinárodní ocenění.

Mgr. Barbora Čechová získala v roce 2021 magisterský titul v oboru sociální pedagogika. Působí jako učitelka a školní metodik prevence na střední pedagogické škole. Aktivně se zabývá prevencí rizikového chování a dlouhodobě se věnuje podpoře celkového blahobytu žáků ve škole, což zahrnuje nejenom jejich akademický růst, ale i jejich emocionální a sociální pohodu.

Mgr. Zuzana Procházková, Ph.D. vystudovala učitelství ruského a anglického jazyka a literatury a výtvarné výchovy pro základní a střední školy. Doktorát získala v oboru předškolní a elementární pedagogika. Odborně se věnuje problematice cizího jazyka pro specifické účely, akademickému jazyku a primární oborové didaktice.